

Din kültürü ve ahlak bilgisi dersine ilişkin metaforik algılar bakımından ortaokul öğrencileri

İbrahim Özcan¹, Kadir Cihan²

DOI 10.5281/zenodo.7787799

Özet

Bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersine dönük algılarının metafor yardımı ile belirlenmesi ve öğrencilerin metaforik algılarına etkide bulunan değişkenlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada ilişkisel tarama deseni, veri analizindeyse içerik analizi teknikleri tercih edilmiştir. Araştırmaya 2017-2018 eğitim öğretim dönemi Samsun şehri Bafra ilçesinde bulunan ortaokullardaki 1091 öğrenci dahil olmuştur. Veri toplama aracı ankettir. Öğrencilerin kişisel bilgilerinden sonra öğrencilerden DKAB dersine ilgili metafor üretmeleri istenmiştir. Buna yönelik olarak öğrencilere "Benim için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi gibidir; çünkü" sorusu sorulmuştur. Anket aracılığıyla ulaşılan verilerin anlamlı hale gelebilmesine yönelik olarak evvela veriler kodlanmıştır. Ardından sırası ile kategorilerin bulunması, kodlarla kategorilerin düzenlenmesi, geçerlikle güvenilirliğin temin edilmesi, bulguların tanımlanmasıyla yorumlanması gibi işlemler yapılmıştır. SPSS programıyla ki-kare analizi gerçekleştirilerek veriler üzerinde yorumlar yapılmıştır. Araştırmanın neticesinde öğrencilerin DKAB dersine ilgili metaforik algılarıyla sınıf düzeyi, cinsiyet, okul türü ve bölgesiyle okul tipi değişkenleri arasında önemli bir farkın olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, metaforik algı, öğrenci algısı, değer

Secondary school students in terms of metaphorical perceptions of religious culture and ethics course

Abstract

The aim of this study is to examine middle school students' perceptions of the Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) course using metaphors, and to identify the factors that shape those perceptions. A relational scanning design was used, and content analysis techniques were applied during data analysis. The research was conducted in the 2017-2018 academic year, involving one thousand ninety-one students from secondary schools in the Bafra district of Samsun city. The data collection instrument was a survey. After collecting personal information from the students, they were asked to generate metaphors relating to the DKAB course by completing the sentence "Religious Culture and Moral Knowledge course for me is like this, because..." To give meaning to the data collected through the questionnaire, the data was coded and then categorized, with validity and reliability ensured. Finally, the findings were interpreted. Chi-square analysis was conducted using the SPSS program to provide insights into the data. The results indicate that students' metaphorical perceptions of the DKAB course vary significantly depending on factors such as class level, gender, school type, and region.

Keywords: Religious culture and ethics, metaphoric perception, student perception, value

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, iozcan84@gmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, kadir_85@hotmail.com

Giriş

Eğitim, dinamik bir yapıya sahip olduğundan, toplumun yenilenmesine ve değişmesine öncülük etmektedir. Aynı zamanda toplumsal değişimden de etkilenmektedir. Eğitim sistemleri ve toplumsal yapı arasındaki etkileşim, tarih boyunca değişen toplumların kültürel değerlerini ve geleneklerini de etkilemiştir. (Yalın, 1998) Eğitim sistemleri, toplumsal yapının etkisiyle, toplumun dini yaşantısını ve kültürel değerlerini de yansıtmaktadır. Aynı şekilde DKAB dersinin hedefleri arasında, öğrencilerin dinî ve kültürel değerleri anlamaları ve bu değerlerin toplumsal hayatlarına ve kişisel yaşamlarına nasıl etki ettiğini kavramaları da yer almaktadır. (MEB, 2018) Bu açıdan DKAB dersi, toplumun dini ve kültürel değerlerini eğitim yerlerinde, sistemli ve pedagojik esaslara uygun bir şekilde öğrencilere aktarırken (Aşıkoğlu, 2011), öğrencilerin derse yönelik algılarının saptanması oldukça önemlidir. (Cerit, 2008) Bu nedenle, öğrencilerin derse olan ilgilerinin ve anlama düzeylerinin ölçülmesi, dersin verimliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda kültürel ve dini değerlerinin aktarılması, toplumun kimliğinin korunması açısından da literatürü desteklemektedir.

Öğrencilerin derse yönelik oluşturdukları algı, ölçülmesi oldukça zor olduğundan çeşitli araçların kullanılması gerekmektedir. (Aslan et al., 2015) Söz konusu ölçümü olanaklı kılmamanın en etkin araçlarından birisi de metafor kullanmaktır. (Koç, 2014) Örneğin, "kızın yüzü ay gibiydi" metaforu, kızın yüz güzelliğinin aya benzetilerek öğrencilerin daha iyi anlamasına yardımcı olabilmektedir.

Inbar (1996), eğitim üzerine yaptığı çalışmalarda metaforların sadece yaratıcı ve teorik düşüncenin bir sonucu olmadığını, aynı zamanda eğitime olan bakış açımızı zenginleştirmek için de önemli bir araç olduğunu belirtiyor. Metaforlar, somut olanı soyut olanla ilişkilendirerek yeni fikirlerin keşfedilmesine yardımcı olur. Yeni bir kavramın metaforlar yoluyla açıklanması, sadece o kavramın anlaşılmasına değil, aynı zamanda yeni metaforların da keşfedilmesine yol açabilir. Bu nedenle, eğitimde metafor kullanımı sadece öğrencilerin öğrenme sürecini zenginleştirmekle kalmaz, aynı zamanda öğretmenlerin yaratıcı düşüncelerine ve yeni öğretim teknikleri geliştirmelerine de olanak sağlar. Bu sayede, eğitimde süreklilik ve gelişim sağlanabilir.

Metafor, bir fikrin başka bir düşünce ya da duruma benzetilmesi olarak tanımlanır. (Şahan, 2017) Bu tanımlama öğrencilerin düşüncelerini ve duygularını somutlaştırmalarına yardımcı olmaktadır. Özellikle ilkökul ve ortaokul dönemlerinde olduğu düşünülen bu düşünceler ve duygular (Taşkın et al., 2018) nedeniyle, DKAB dersi hakkında öğrencilerin metaforik düşünceleri analiz edilmesi gereklidir. Bu analiz, öğrencilerin kavramsal anlayışlarını derinleştirmelerine ve daha yaratıcı bir düşünce yapısına sahip olmalarına yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra, metaforik düşünce yeteneği, öğrencilerin daha etkili bir şekilde iletişim kurmalarına da yardımcı olur. Bu nedenle, DKAB derslerinde öğrencilere metaforik düşünce becerilerinin öğretilmesi ve teşvik edilmesi önemlidir.

Bu kapsamda metafor kullanımının düşüncelerin ortaya çıkışını kolaylaştırdığı (Happel, 2016); (Lakoff & Johnson, 2015); (Witte, 2017) kabul edilmekle beraber eğitimde kullanılabilirliği (Meier & Fetterman, 2022) savunulmuştur. DKAB dersinde ise metaforik algıların dersin işlenişine olumlu yönde katkı sağladığı (Taş, 2019), özellikle metaforların daha fazla kullanılması gerektiği (Atabay & Güneş, 2021); (Yıldırım & Gazel, 2018) belirtilmiştir. Ancak bu konuda DKAB dersi ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğu ve daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gerektiği görülmüştür. Özellikle, metafor kullanımının öğrencilerin öğrenme sürecinde nasıl etkili olduğu ve farklı öğretim yöntemleriyle birleştirilerek nasıl daha etkili hale getirilebileceği gibi konulara daha fazla odaklanması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin DKAB dersiyle ilgili metaforik algılarını ilişkisel araştırma deseni kullanarak incelemek ve bu algıların farklı değişkenlerle ilişkisini ele almaktır. Araştırmanın temel soru tümcesi “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Metaforik Algılar Bakımından Ortaokul Öğrencilerinin Görüşleri Nelerdir?” sorusudur. Bu temel problem tümcesi kapsamında şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin DKAB dersine ilişkin metaforik algıları nasıldır?
2. Sınıf seviyesi, cinsiyet, okul türü, okul bölgesi ve okul tipi ile öğrencilerin DKAB dersine ilişkin metaforik algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Burada çalışmanın modelinden, evreniyle örnekleme yönteminden, veri toplama araçlarıyla veri analizinin aşamalarından bahsedilecektir.

Araştırmada öğrencilerinin DKAB dersiyle ilgili metaforik algılarını belirlemek amacıyla tarama modeli tercih edilmiştir. Söz konusu model, geçmişteki veya mevcut bir durumu incelemek için kullanılan bir yaklaşımdır. Araştırmacının mevcut durumu anlamasını ve çözümler üretmesini sağlamak için kullanılır. (Kılcal, 2013)

Çalışmanın evrenini, Samsun şehrinin Bafra ilçesindeki ortaokullardaki öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme yöntemi 2017-2018 eğitim döneminde Bafra ilçesindeki bütün ortaokullardan orantısız tabakalama örnekleme yöntemiyle belirlenmiş öğrencilerden oluşmaktadır. Bu metod, çalışma evreniyle alakalı olarak elde edilen bütün bilgileri kullanmak suretiyle örnekleme daha etkili hale getirmeye çalışan bir metottur. Çalışma evreninin tümünü temsil etmesi amacıyla örneklerin benzerliğini artırarak, örnekleme hatasını minimuma indirmek için uygulanmıştır. (Böke, 2014)

Öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili metaforik algılarını saptamak üzere “Metaforik Algı Anketi” kullanılmıştır. Anketteki ilk bölümde örneklemin geliştirmiş olduğu metaforları farklı değişkenlerle ilgili olarak inceleyebilmek üzere demografik özelliklerini ortaya koyan sorular oluşturulmuştur.

Anketteki ikinci bölümde öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili metaforik algılarını saptamak üzere açık uçlu sorulardan müteşekkil bir form tercih edilmiştir. Bu noktada tercih edilen sorulardan birincisi “Benim için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi gibidir; çünkü”, ikinci ise “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi bir renk olsaydı bence olurdu; çünkü” biçiminde kurulmuştur. Tüm sorular 2 kademelidir, ilkinde öğrencilerden metafor üretmesi istenmiştir; ikincisinde de tercih ettiği metaforu seçme sebebini belirtmesi istenmiştir.

Anket, Din Eğitimi ve Edebiyat alanındaki uzmanlardan görüş alınarak iki farklı okulda ön uygulaması yapılmıştır. Bunlar sonucunda ankete son şekli verilmiştir. Öğrencilerin verdiği cevapların beklenen düzeyde olduğu görülmüştür. Anketin güvenilirlik analizi sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Güvenirlik Analizi Sonuçları

Metafor Alanları	Görüş Farklılığı Olan Metafor Sayısı	Görüş Birliği Olan Metafor Sayısı	Toplam Metafor Sayısı	Güvenirlik Oranı
Ders Metaforu	47	1044	1091	95,69*
Ders Renk Metaforu	55	1036	1091	94,96*

* Güvenirlik oranı %90'dan fazla

Tablo 1'de yer alan verilere göre, her bir kategori alanında güvenilirlik oranı %90'ın üzerindedir. Bu sonuçlar, metaforların kategorize edilmesinde herhangi bir sorun olmadığını doğrulamaktadır.

Metaforun konusuyla metaforun kaynağı arasındaki bağları daha açık bir şekilde çağrıştırmak üzere "gibi" kelimesi tercih edilmektedir. Bu araştırmada "çünkü" kelimesinin tercih edilmesi, katılımcıların kendi metaforlarıyla ilgili bir gerekçe ya da mantıki dayanaklar sunmalarını temin etmek üzere önem arz etmektedir. (Saban, 2008)

Örneklemin evreni karşılayabilmesine yönelik olarak Samsun ilinin Bafra ilçesinde yer alan 36 ortaokulun tümüne ulaşılmıştır. Tüm okullarda 5, 6, 7 ve 8. sınıftan bir şube olarak tüm okullarda 4 farklı sınıf kademesinde çalışma yapılmıştır.

Elde edilen anketlerden eksik verileri bulunan, şıkları düzgün işaretlemeyen, istenilen verileri cevaplamayan ve muğlak yanıtlar ortaya koyan anketler araştırma kapsamında değerlendirilmemiştir.

Veri analizi sürecinde içerik analizinden faydalanılmıştır. Bu analizde öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili metaforik algıları belirlenmiş; farklı değişkenlerle ilgili olarak incelenip ilişkisi ortaya konmuştur.

İçerik analizi, gündelik hayatımızda bizleri etkilemiş olan iletilerin daha derin manalarını keşfetmeye imkân verir. Bu unsurlar görünebilen, kolay bir şekilde yakalanabilen, sergilenen ve ilk başta algılanabilen içeriklerin yanında gizli ve üstü örtük içeriktir. Bundan dolayı içerik analizleri, iletide kişiye görünmeden etkide bulunan unsurların belirlenmesiyle ilgili diğer bir okumadır. (Bilgin, 2006)

Öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili geliştirildikleri metaforların farklı değişkenler ile arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığını belirlemek için SPSS kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda, nonparametrik testlerden iki nitel değişkenin arasındaki ilişkileri ele alan Ki-kare testi uygulanmıştır. Kategorik dataların analiz edilmesinde çapraz tablolar kullanılmıştır ve ki-kare analizinden faydalanılmıştır. (Büyüköztürk et al., 2008)

Öğrencilere ait kimlikler etik olarak verilemeyeceği için tüm öğrenciler için belirli bir kurala göre kod kurulmuştur. Öğrencilere verilen kodların açıklaması öğrencilerin kişisel kodunun K (Cinsiyet) - 8 (Sınıf) - d (Okul türü) - m (Okul bölgesi) - 257 (Anket numarası) şeklindedir.

Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde örneklemin DKAB dersiyle ilgili geliştirdiği metaforlarla metafor kategorilerinden söz edilmiştir. Aynı zamanda metafor kategorilerinin bağımsız değişkenler ile olan ilişkinin anlamlı olup olmadığı ortaya konulmuştur.

Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi

Öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili üretmiş oldukları metaforlarla metafor açıklamalarının pozitif ve negatif anlamlarının sınıflandırılması, öğrencilerin dersle ilgili yaklaşımlarına ilişkin doğru

bir düşünce edinmenin bir yoludur. Aşağıda yer alan tabloda öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili metaforik algıları vardır.

Tablo 2. DKAB dersine yönelik metaforik algılar

DKAB Dersine Yönelik Metaforik Algı	N	%
Olumlu	1070	98,1
Olumsuz	21	1,9
Toplam	1091	100
Sd=1	X ² =1008,617	p=0,000
		p<0,05

Tablo 2’de Tek Örneklem Ki-kare Testi kullanılarak öğrencilerin DKAB dersine ilişkin metaforik algıları incelenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin derse karşı olumlu düşünceye sahip olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili metaforik algıları, derslere karşı geliştirmiş oldukları fikri belirtmektedir. Metaforik bir araştırma olmamakla beraber benzer konularda araştırmalarda bulunan Kaya (2001), araştırmasında öğrencilerin DKAB derslerine olan pozitif tavırlarının %86 düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Bozkurt (2018), hazırlanmış olduğu araştırmasında öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili pozitif tavır oranının %96 düzeyinde olduğunu göstermiştir. Taş (2019), gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili pozitif algılar geliştirenlerin oranını %92,3 bulmuştur.

Gerçekleştirilen analizlerin sonucunda öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili 249 değişik metafor oluşturdukları belirlenmiştir. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlar incelendiğinde, tercih edilme oranı yüksek olan metaforların “Kur’an-ı Kerim, Ahlak, Hayat, İslam Dini, Peygamberler” şeklinde sıralandığı anlaşılmaktadır.

Bir cümlenin metafor olarak kabul edilebilmesi için, hedef, kaynak ve aktarılan özellik olmak üzere üç temel öğeyi içermesi gerektiği Forceville (2002) tarafından belirtilmiştir. Bu nedenle, bir cümlenin metaforik olarak sınıflandırılabilmesi için bu öğelerin bulunması oldukça önemlidir. Yani, bu üç öğenin varlığı, bir metaforik anlam yaratmak için gerekli olan unsurlardır. Öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili olarak geliştirmiş oldukları metafor cümlelerinin de bu üç temel unsuru taşımış olduğu anlaşılmıştır. Bu hususta [E-8-d- m-483] şeklinde kodlanan öğrencinin yanıtı incelenebilir: “Benim için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi pusuladır; bana daima yol göstermektedir”. Bu örnekle açıklanan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” hedef durumundadır. Açıklayıcı durumundaki ‘pusula’ kaynak pozisyonundadır. ‘DKAB

dersinin daima öğrencilere yol göstermesi” de kaynak olan pusuladan hedef durumundaki DKAB dersine aktarılmış olan özelliğidir.

Öğrencilerin metaforlarının daha net bir biçimde yorumlanabilmesine yönelik olarak metaforlar kategorize edilmiştir. Öğrencilerin DKAB dersiyile ilgili üretmiş olduğu metaforların uzmanların kontrolü altında kategorize edilen listesi aşağıdadır.

Tablo 3. DKAB dersi metaforik algılara ait kategorik liste

	Kategoriler	N	%	Metaforlar
1	Dersin içeriği	335	30,7	86
2	Dini ve ahlaki bilgilendirici	258	23,6	90
3	Bilgilendirici	94	8,6	46
4	Aydınlatır-İyiye yönlendirir	89	8,2	52
5	Eğlendirici-Rahatlatıcı	82	7,5	42
6	Sevilen ve güzel bir ders	63	5,8	32
7	İhtiyaç duyulan	58	5,3	39
8	Bütün konuları kapsar	48	4,4	23
9	Değerli ve önemli	25	2,3	22
10	Olumsuz	21	1,9	10
11	Eskiye anlatır	18	1,7	10
	Toplam	1091	%100	

Öğrencilerin DKAB dersiyile ilgili metaforik algıları kategorize edildiği zaman %30,7’le en çok tercih edilmiş olan dersin içeriği kategorisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu kategoriyi “%23,6’le dinsel ve ahlaksal bilgi verici kategorisi, %8,6’yla Bilgilendirici kategorisi, %8,2’yla Aydınlatır-İyiye yönlendirir kategorisi, %7,5’le Eğlendirici- Rahatlatıcı kategorisi, %5,8’le Sevilen ve güzel bir ders kategorisi, %5,3’le İhtiyaç duyulan kategorisi, %4,4’le Bütün

konuları kapsar kategorisi, %2,3'le Değerli ve önemli kategorisi, %1,9'le Olumsuz kategorisi, %1,7'le Eskiye" anlatır kategorisi izlenmektedir.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Metaforik Algılarının Sınıf Seviyeleri ile İlişkisi

Ki-kare testi kullanılarak öğrencilerin DKAB dersine yönelik metaforik algılarıyla sınıf düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analizin sonucunda ulaşılan istatistiki veriler aşağıdadır.

Tablo 4. Öğrencilerin DKAB dersine ilişkin metaforik algıları ile sınıf seviyeleri arasındaki ilişki

Kategoriler	Sınıf Seviyesi				Toplam N(%)
	8. Sınıf N(%)	7. Sınıf N(%)	6. Sınıf N(%)	5. Sınıf N(%)	
Dini ve ahlaki bilgilendirici	68(23,9)	72(26,2)	71(24,9)	47(19,0)	258(23,6)
Eğlendirici-Rahatlatıcı	25(8,8)	25(9,1)	12(4,2)	20(8,1)	82(7,5)
Eskiye anlatır	1(0,4)	4(1,5)	8(2,8)	5(2,0)	18(1,6)
Değerli ve önemli	10(3,5)	3(1,1)	4(1,4)	8(3,2)	25(2,3)
Dersin içeriği	69(24,3)	79(28,7)	93(32,6)	94(38,1)	335(30,7)
İhtiyaç duyulan	20(7,0)	11(4,0)	19(6,7)	8(3,2)	58(5,3)
Sevilen ve güzel bir ders	8(2,8)	13(4,7)	18(6,3)	24(9,7)	63(5,8)
Olumsuz	2(0,7)	5(1,8)	12(4,2)	2(0,8)	21(1,9)
Bilgilendirici	26(9,2)	30(10,9)	21(7,4)	17(6,9)	94(8,6)
Aydınlatır-İyiye yönlendirir	35(12,3)	23(8,4)	17(6,0)	14(5,7)	89(8,2)
Bütün konuları kapsar	20(7,0)	10(3,5)	10(3,5)	8(3,2)	48(4,4)
Toplam	284(100)	275(100)	285(100)	247(100)	1091(100)
Sd= 30	X ² =76,384	p=0,000	p<0,001		

Tablo 4'teki analizin sonucu çerçevesinde, öğrencilerin metaforik algılarıyla sınıf seviyeleri arasında p<0,001 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

5. sınıftaki öğrencilerin en fazla tercih etmiş olduğu kategorilerin "Dersin içeriği, Sevilen ve güzel bir ders" kategorisi; 6. sınıftaki öğrencilerin en fazla tercih etmiş olduğu kategorilerin "Eskiye anlatır, Olumsuz" kategorisi; 7. sınıftaki öğrencilerin en fazla tercih etmiş olduğu kategorinin "Bilgilendirici, Dini ve ahlaki bilgilendirici, Eğlendirici- Rahatlatıcı" kategorileri; 8.

sınıftaki öğrencilerin en fazla tercih etmiş olduğu kategorinin “Aydınlatır-İyiye yönlendirir, Bütün konuları kapsar, Değerli ve önemli, İhtiyaç duyulan” kategoriler olduğu belirlenmiştir.

Metaforik algılar değişkeni istatistiki olarak olumlu-olumsuz olarak gruplandırıldıktan sonra Ki-kare testi uygulanmıştır.

Tablo 5. DKAB dersine yönelik bakış açısı ile sınıf seviyesi arasındaki ilişki

Sınıflar	Metafor		Toplam N (%)
	Olumsuz N (%)	Olumlu N (%)	
5. Sınıf	245(99,2)	2(0,8)	247(100)
6. Sınıf	273(95,8)	12(4,2)	285(100)
7. Sınıf	270(98,2)	5(1,8)	275(100)
8. Sınıf	282(99,3)	2(0,7)	284(100)
Toplam	1070(98,1)	21(1,9)	1091(100)
Sd= 3	$X^2=11,772$	$p=0,008$	$p<0,05$

Tablo 5'teki sonuca bakıldığında, öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili bakış açılarıyla sınıf düzeyleri arasında $p<0,05$ düzeyinde istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişkinin fark olduğu belirlenmiştir.

Ulaşılan veriler çerçevesinde 5. sınıftaki öğrencilerde DKAB dersiyle ilgili negatif bakış çok azken 6. sınıftaki öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili negatif bakışlarının açık bir biçimde arttığı, ilerleyen sınıflarda negatif bakışta azalma olduğu belirlenmiştir. 8. sınıftaki öğrenciler, dersle ilgili en pozitif algı geliştiren sınıf olmuştur.

Metaforik bir araştırma olmamakla beraber öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili tavırlarını inceleyen Kaya (2005), 6-11. sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmasında 7. sınıftaki öğrencilerin dersler karşısında en pozitif yaklaşan sınıf olduğunu ve söz konusu pozitif tavrın üst sınıflara

doğru azalmış olduğunu göstermiştir. İpek (2016), ortaöğretimdeki öğrenciler arasında yaptığı araştırmasında sınıf düzeyi arttıkça dersle ilgili pozitif tavır seviyelerinin azaldığını bulmuştur.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Metaforik Algılarının Cinsiyet ile İlişki

Ki-kare testi kullanılarak öğrencilerin DKAB dersine yönelik metaforik algılarıyla cinsiyetleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analizin sonucunda ulaşılan istatistiki veriler aşağıdadır.

Tablo 6. DKAB dersine yönelik metaforik algıların cinsiyet ile ilişki

Kategoriler	Cinsiyet		Toplam N(%)
	Erkek N(%)	Kadın N(%)	
Dini ve ahlaki bilgilendirici	119(26,9)	139(21,5)	258(23,6)
Eğlendirici-Rahatlatici	23(5,2)	59(9,1)	82(7,5)
Eskiye anlatır	11(2,5)	7(1,1)	18(1,6)
Değerli ve önemli	13(2,9)	12(1,9)	25(2,3)
Dersin içeriği	139(31,4)	196(30,2)	335(30,7)
İhtiyaç duyulan	21(4,7)	37(5,7)	58(5,3)
Sevilen ve güzel bir ders	27(6,1)	36(5,6)	63(5,8)
Olumsuz	9(2,0)	12(1,9)	21(1,9)
Bilgilendirici	24(5,4)	70(10,8)	94(8,6)
Aydınlatır-İyiye yönlendirir	41(9,3)	48(7,4)	89(8,2)
Bütün konuları kapsar	16(3,6)	32(4,9)	48(4,4)
Toplam	443(100)	648(100)	1091(100)
Sd= 10	$X^2=24,863$	$p=0,006$	$p<0,05$

Tablo 6'daki analizin sonucu çerçevesinde, öğrencilerin metaforik algılarıyla cinsiyetleri arasında $p<0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farkın bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo çerçevesinde kızların en fazla tercih etmiş olduğu kategorilerin "Bilgilendirici, Bütün" konuları içerir, "Eğlendirici-Rahatlatici, İhtiyaç duyulan" kategorileri; erkeklerin en fazla tercih etmiş olduğu kategorilerinse "Aydınlatır-İyiye yönlendirir, Değerli ve önemli, Dersin içeriği,

Dini ve ahlaki bilgilendirici, Eskiye anlatır, Olumsuz, Sevilen ve güzel bir ders” kategorilerinin bulunduğu belirlenmiştir.

Metaforik algılar değişkeni istatistiki olarak olumlu-olumsuz olarak gruplandırılarak Ki-kare testi uygulanmıştır. Analizin sonucunda ulaşılan istatistiki veriler aşağıdadır.

Tablo 7. DKAB dersine yönelik bakış açısı ile cinsiyet arasındaki ilişki

Cinsiyet	Metafor		Toplam N(%)
	Olumsuz N(%)	Olumlu N(%)	
Erkek	9(2,0)	434(98)	443(100)
Kız	12(1,9)	636(98,1)	648(100)
Toplam	21(1,9)	1070(98,1)	1091(100)
Sd=1	$\chi^2=0,045$	$p=0,832$	$p>0,05$

Bu sonuçlara göre, öğrencilerin gruplandırılmış DKAB dersine ilgili bakış açılarıyla cinsiyetleri arasında $p>0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin DKAB dersine ilgili düşünceleriyle cinsiyet arasındaki ilişkileri ele alan metaforik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca, DKAB dersine ilgili tavırları ölçmeye hedefleyen bilim adamlarından Kaya (2001), Arıcı (2007), Bahçekapılı (2010) ve Bozkurt (2018), yaptığı araştırmalarında söz konusu araştırmayla aynı neticeye ulaşıp öğrencilerin cinsiyetleriyle dersle ilgili tavırları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını belirlemiştir. Zengin (2013) de kızlarla erkeklerin DKAB dersine ilgili tavırlarında erkekler lehine olumlu olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Metaforik Algılarının Okul Türü ile İlişki

Ki-kare testi kullanılarak öğrencilerin DKAB dersine ilgili metaforik algılarıyla okul türü değişkeni arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analizin sonucunda ulaşılan istatistiki veriler aşağıdadır.

Tablo 8. DKAB dersine yönelik metaforik algılar ile okul türü arasındaki ilişki

Kategoriler	Okul Türü		Toplam N(%)
	Özel Okul N(%)	Devlet Okulu N(%)	
Dini ve ahlaki bilgilendirici	27(25,5)	231(23,5)	258(23,6)
Eğlendirici-Rahatlatıcı	9(8,5)	73(7,4)	82(7,5)
Eskiye anlatır	3(2,8)	15(1,5)	18(1,6)
Dersin içeriği	19(17,9)	316(32,1)	335(30,7)
Değerli ve önemli	3(2,8)	22(2,2)	25(2,3)
İhtiyaç duyulan	7(6,6)	51(5,2)	58(5,3)
Olumsuz	2(1,9)	19(1,9)	21(1,9)
Bilgilendirici	10(9,4)	84(8,5)	94(8,6)
Aydınlatır-İyiye yönlendirir	16(15,1)	73(7,4)	89(8,2)
Sevilen ve güzel bir ders	2(1,9)	61(6,2)	63(5,8)
Bütün konuları kapsar	8(7,5)	40(4,1)	48(4,4)
Toplam	106(100)	985(100)	1091(100)
Sd=10 $\chi^2=20,800$ p=0,023 p<0,05			

Buna göre, öğrencilerin DKAB dersine yönelik metaforik algılarıyla okul türü arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir.

Okul türünün örneklem grubuna etkisini araştırmak amacıyla metaforik algılar değişkeni istatistiki olarak olumlu-olumsuz olarak gruplandırılarak örneklem grubunun büyüklüğünden dolayı Fisher's Exact Testi (Kılıç, 2016) yapılmıştır. Analizin sonucunda ulaşılan istatistiki veriler aşağıdadır.

Tablo 9. DKAB dersine yönelik bakış açısı ile okul türü arasındaki ilişki

Okul Türü	Metafor		Toplam N(%)
	Olumsuz N(%)	Olumlu N(%)	
Özel Okul	2(1,9)	104(98,1)	106(100)
Devlet Okulu	19(1,9)	966(98,1)	985(100)
Toplam	21(1,9)	1070(98,1)	1091(100)
Sd=1 Fisher's Exact Test p=1,000 p>0,05			

Tablodaki analiz sonucuna göre, öğrencilerin DKAB dersine yönelik bakış açılarıyla okul türünün arasında $p>0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Devlet okullarıyla özel okullarda öğrenime devam eden öğrenciler arasındaki sosyal ve kültürel farklılaşmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, yapılan araştırmanın evreninin sosyo-kültürel yapısının belirleyici olduğunu göstermektedir. Özel okula giden öğrenciler ile devlet okuluna giden öğrenciler arasında kültürel açıdan önemli bir fark

bulunmamaktadır. Ancak, bu durum DKAB dersine yönelik geliştirilen metaforik algılar üzerinde farklılıkların oluşmasına neden oluşturmamaktadır.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Metaforik Algılarının Okul Bölgesi ile İlişki

Öğrencilerin DKAB dersine yönelik metaforik algıları, okul bölgesi değişkeni ile arasında bir ilişkisi olup olmadığı ki-kare testiyle değerlendirilmiştir. Analizin neticeleri aşağıdadır.

Tablo 10. DKAB dersine yönelik metaforik algılar ile okul bölgesi arasındaki ilişki

Kategoriler	Okul Bölgesi		Toplam N(%)
	Köy Okulu N(%)	Merkez Okul N(%)	
Dini ve ahlaki bilgilendirici	92(21,2)	166(25,2)	258(23,6)
Eğlendirici-Rahatlatıcı	31(7,2)	51(7,8)	82(7,5)
Eskiye anlatır	9(2,1)	9(1,4)	18(1,6)
Dersin içeriği	146(33,7)	189(28,7)	335(30,7)
Değerli ve önemli	8(1,8)	17(2,6)	25(2,3)
Olumsuz	3(0,7)	18(2,7)	21(1,9)
Aydınlatır-İyiye yönlendirir	31(7,2)	58(8,8)	89(8,2)
Sevilen ve güzel bir ders	24(5,5)	39(5,9)	63(5,8)
Bütün konuları kapsar	30(6,9)	18(2,7)	48(4,4)
Bilgilendirici	32(7,4)	62(9,4)	94(8,6)
İhtiyaç duyulan	27(6,2)	31(4,7)	58(5,3)
Toplam	433(100)	658(100)	1091(100)
Sd=1	$\chi^2=24,844$	p=0,006	p<0,05

Tablodaki analizin sonucuna göre, öğrencilerin DKAB dersine yönelik metaforik algılarıyla okul bölgesi arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir.

Bu çerçevede ilçe merkezinde bulunan eğitim kurumlarındaki öğrencilerin en fazla seçtiği kategorilerin "Aydınlatır-İyiye yönlendirir, Bilgilendirici, Değerli ve önemli, Dini ve ahlaki bilgilendirici, Eğlendirici-Rahatlatıcı, Olumsuz, Sevilen ve güzel bir ders" kategorileri; köyde

bulunan eğitim kurumlarındaki öğrencilerin en fazla seçtiği kategorilerinse “Bütün konuları kapsar, Eskiye anlatır, Dersin içeriği, İhtiyaç duyulan” kategorileri olduğu belirlenmiştir.

Okul bölgesinin örneklem grubunca dersi algılamaları üstündeki tesirini belirlemek için örneklemin metaforik algıları pozitif-negatif şekilde kategorize edilmesinin ardından ki-kare analizi yapılmıştır. Sonuçlar şöyledir.

Tablo 11. DKAB dersine yönelik bakış açısı ile okul bölgesi arasındaki ilişki

Okul Bölgesi	Metafor		Toplam N(%)
	Olumsuz N(%)	Olumlu N(%)	
Köy Okulu	3(0,7)	430(99,3)	433(100)
Merkez Okul	18(2,7)	640(97,3)	658(100)
Toplam	21(1,9)	1070(98,1)	1091(100)
Sd=1	$\chi^2=5,772$	$p=0,016$	$p<0,05$

Tabloya göre, öğrencilerin DKAB dersiyle ilgili bakış açılarıyla okul bölgesi arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir.

Ulaşılan veriler çerçevesinde köy okullarındaki öğrencilerin ilçe merkezindeki öğrencilere nazaran DKAB dersiyle ilgili daha pozitif düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir.

Literatürde okul bölgesi değişkeninin öğrencilerin DKAB dersine yönelik düşünceleri üzerindeki etkisini araştıran herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bununla birlikte, Kaya (2001) yaptığı çalışmada, köy ve şehir merkezinde yaşayan öğrencilerin köyde yaşayan öğrencilerin lehine olumlu tutum geliştirdiğini tespit etmiştir.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Yönelik Metaforik Algılarının Okul Tipi ile İlişki

Öğrencilerin DKAB dersine yönelik metaforik algıları ile okul tipi değişkeni arasındaki ilişki ki-kare testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analizin sonucunda ulaşılan istatistiksel veriler aşağıdadır.

Tablo 12. DKAB dersine yönelik metaforik algılar ile okul tipi arasındaki ilişki

Kategoriler	Okul Tipi		Toplam
	İmam-Hatip ortaokulu	Genel ortaokul	
	N(%)	N(%)	
Dini ve genel bilgilendirici*	36(38,7)	334(33,5)	370(33,9)
Değerli ve önemli**	5(5,4)	78(4,6)	83(7,6)
Olumsuz	9(9,7)	12(1,2)	21(1,9)
Eğlendirici-Rahatlatıcı	3(3,2)	79(7,9)	82(7,5)
Dersin içeriği	28(30,1)	307(30,8)	335(30,7)
Bütün konuları kapsar	2(2,2)	46(4,6)	48(4,4)
Sevilen ve güzel bir ders	7(7,5)	56(5,6)	63(5,8)
Aydınlatır-İyiye yönlendirir	3(3,2)	86(8,6)	89(8,2)
Toplam	93(100)	86(8,6)	1091(100)

Sd=7 $\chi^2=40,342$ p=0,000 p<0,001

* “Bilgilendirici”, “Eskiyi anlatır” ve “Dini ve ahlaki bilgilendirici” kategorileri birleştirilmiştir.

** “Değerli ve önemli” ve “İhtiyaç duyulan” kategorileri birleştirilmiştir.

Tablo 12’de gerçekleştirilen ki-kare analizinin neticesinde hücrelerde beklenen sonuçların 5’ten az olanların sayısı %20’den fazla olmasından dolayı analizi yapılamamıştır ve birbiri ile ilintisi bulunan kategoriler birleştirilmiştir. (Büyüköztürk, 2004) Bu çerçevede “Bilgilendirici, Eskiyi anlatır, Dini ve ahlaki bilgilendirici” kategorileri “Dini ve genel bilgilendirici”; “Değerli ve önemli, İhtiyaç duyulan” kategorileri ise “Değerli ve önemli” şeklinde birleştirilmiştir. Sonra gerçekleştirilen ki-kare analizinin neticesinde p=0,000 şeklinde belirlendiği için bu iki değişken arasında p<0,001 seviyesinde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmıştır.

Metaforik algıların pozitif-negatif şeklinde kategorize edilmesi ile beraber okul tipi değişkeninin öğrencilerin dersi algılaması arasındaki anlamlı ilişkiyi belirlemek için ki-kare analizi yapılmıştır. Analizin sonucunda ulaşılan istatistikî veriler aşağıdadır.

Tablo 13. DKAB dersine yönelik bakış açısı ile okul tipi arasındaki ilişki

Okul Tipi	Metafor		Toplam N(%)
	Olumsuz N(%)	Olumlu N(%)	
İmam-Hatip Ortaokulu	9(9,7)	84(90,3)	93(100)
Genel Ortaokul	12(1,2)	986(98,8)	998(100)
Toplam	21(1,9)	1070(98,1)	1091(100)
Sd=1	Fisher's Exact Test	p=0,000	p<0,001

Tablodaki analiz sonucuna göre, öğrencilerin DKAB dersine ilgili bakış açılarıyla okul tipi arasında $p<0,001$ düzeyinde istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar Fisher's Exact Testi kullanılarak elde edilmiştir.

Ulaşılan veriler çerçevesinde genel ortaokuldaki öğrencilerin, İmam-Hatip ortaokulundaki öğrencilere nazaran DKAB dersine ilgili daha pozitif düşüncelere sahip olduğu belirlenmiştir.

Literatürde DKAB dersine yönelik öğrenci düşüncelerinin okul tipi değişkenine yönelik etkisini araştıran herhangi bir çalışma rastlanmamıştır. Ancak metafor argümanı kullanmaksızın araştırma yapan bilim adamlarından Bahçekapılı (2010), yaptığı araştırmasında meslek lisesindeki öğrencilerin Anadolu liselerindeki öğrencilere nazaran DKAB dersine ilgili daha pozitif tavra sahip olduğunu belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneri

Çalışmada sağlanan bulgulara dayalı sonuçlar çerçevesinde; öğrencilerin DKAB dersine ilgili metaforik algıları metaforlarla ortaya konulmuştur. Öğrencilerin metaforik algıları kategorize edildiği zaman 11 kategori oluşmuştur. Bunun yanı sıra öğrencilerin DKAB dersine ilgili metaforik algısında en çok seçilen dersin içerikleri kategorisidir. Öğrencilerin dersin içeriğiyle ilgili geliştirmiş oldukları metaforlar incelendiği zaman kategori içerisinde öğrencilerin en fazla sırası ile "Ahlak, Kur'an-ı Kerim, Reygamber, Allah, İbadet, Ahiret, İman" kategorilerini tercih ettiği anlaşılmıştır.

Öğrencilerin metaforik algılarının DKAB dersine ilişkisi incelendiği zaman örneklem grubunun %98,1'inin dersle ilgili pozitif metaforik algılar geliştirmiş olduğu, %1,9'unun dersle ilgili negatif metaforik algılar geliştirmiş olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin DKAB dersine ilgili metaforik algılarıyla sınıf düzeyleri, cinsiyetleri ve okulun bulunduğu bölge değişkenlerinin arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu neticesine varılmıştır. DKAB dersine ilişkin metaforik algılarıyla okul türü değişkenine göre anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Çalışmanın sonucunda öğrencilerin metaforik algıları çerçevesinde bazı öneriler verilebilir. Çalışma sonucunda öğrencilerin metaforik algılarının belli kategoriler altında toplandığı görüldü.

Öğrencilerin ortaya koyduğu metaforlar doğrultusunda öğretmenin tek özelliğinin "bilgi kaynağı" olmadığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin sevgi, saygı, şefkat gibi duyguları ön plana alması öğrencilerin derse yaklaşımında olumlu değişiklikler yaratabilir. Bu amaçla öğretmen yetiştiren kurumlarda etkili iletişim ve beden dili eğitimi konularında hizmetiçi eğitimi gerekmektedir.

Öğretmenlerin manevi duyguları öğrencilere aktarabilmeleri noktasında öğrenciler ile etkili iletişim kurabilmeleri ve verimli öğrenme ortamı sağlanması önemli iki etkidir.

Öğrencilerin metaforik algılarının sonuçları çerçevesinde DKAB dersinin sınava endekli müfredat takibi yapılacak bir ders olmadığı görülmüştür. Söz konusu dersin öğretmenlerinin, öğrencilerin sağlıklı çözümler geliştirmesi amacıyla DKAB dersinin, yaşamlarının her alanındaki doğru seçimleri yapmalarına yardım ettiği vurgusunun yapılması lazımdır.

Referans

Arıcı, İ. (2007). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörler.

Aslan, F., Aslan, E., & Atik, A. (2015). İç mekanda algı.

Aşıkoğlu, N. (2011). Din öğretiminde öğretmenin rolü ve din dersi öğretmeni yeterlilikleri (Türkiye örneği). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 5-13.

Atabay, M., & Güneş, A. (2021). Din Öğretiminde Metafor Tekniğine Dayalı Kavram Öğretimi (Dkab Dersi 11. Sınıf 3. Ünite Örneği). *Journal of International Social Research*, 14(76).

[Record #164 is using a reference type undefined in this output style.]

Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Siyasal Yayınevi, Ankara.

Bozkurt, A. (2018). *Ortaokul (5. ve 8. sınıf) öğrencilerinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersine karşı görüşlerinin değerlendirmesi* [Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Böke, K. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (4. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavrami ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin Görüşleri. *Türk eğitim bilimleri dergisi*, 6(4), 693-712.

Forceville, C. (2002). *Pictorial metaphor in advertising*. Routledge.

Happel, S. (2016). *Metaphors for God's time in science and religion*. Springer.

Inbar, D. E. (1996). The free educational prison: Metaphors and images. *Educational research*, 38(1), 77-92.

İpek, Y. (2016). *Fen lisesi öğrencilerinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersine ilişkin tutumları ve değer algıları* (Diyarbakır ili örneği) [Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Kılcal, R. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı).

Kılıç, S. (2016). Ki-kare Testi. *Journal of Mood Disorders*, 6(3).

- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-72.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2015). Metaforlar hayat, anlam ve dil (Çev. Gökhan Yavuz Demir). *İstanbul: İthaki Yayınları*.
- MEB, M. E. B. (2018). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). *Öğretim Programları (DKAB 4-8)*, 4-8.
- Meier, B. P., & Fetterman, A. K. (2022). Metaphors for god: God is high, bright, and human in implicit tasks. *Psychology of Religion and Spirituality*, 14(1), 43.
- Mevlüt, K. (2001). İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersine karşı tutumları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(12-13), 43-78.
- Mutlu, M. E., Kip, B., & Kayabaş, İ. (2005). Açıköğretim e-öğrenme sisteminde öğrenci-içerik etkileşimi. V. *Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı'nda sunulmuş bildiri, Sakarya*.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*(55), 459-496.
- Şahan, K. (2017). Metafor Ne Değildir? *Kesit Akademi Dergisi*(8), 166-176.
- Taş, H. (2019). İlkokul öğrencilerinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ile din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenine ilişkin metaforları. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(1), 29-51.
- Taşgın, A., İleritürk, D., & Erdoğan, K. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin "Türkçe Dersi" Ve "Türkçe Öğretmeni" Ne İlişkin Metaforları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 397-410.
- Witte, J. (2017). Law, Religion, and Metaphors. *Risiko und Vertrauen/Risk and Trust: Festschrift für Michael Welker zum*, 70, 177-195.
- Yalın, S. Ö. H. İ. (1998). *Her Yönüyle Öğretmenlik Mesleği*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, R., & Gazel, A. A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin din kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(1), 30-57.
- Zengin, M. (2013). Öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 271-301.